

V Międzynarodowa Konferencja pt. „Miejsce Innego we współczesnych naukach o wychowaniu – w poszukiwaniu pozytywów”, Poznań (Obrzycko) 18–19.04.2012 r.

Inność od zawsze była, jest i niewątpliwie będzie częścią tego świata, jej nieodłącznym elementem, elementem ludzkiej egzystencji. Czasem inność jest oczekiwana i rozumiana jako oryginalność, czasem jest krytykowana i odbierana jako obcość. Niestety, najczęściej Inność postrzegana jest przez społeczeństwo jako coś dziwnego, czasem nawet złego. Jednak niemalże każda kultura na świecie ma własną definicję normalności, jak również odchyłeń od tej normy. Chodzi nie tylko o ideał zdrowia cielesnego, ale czasem, a może nawet przede wszystkim, o ideał zdrowia duchowego czy społecznego. I choć to kultura wyznacza granicę normy, może okazać się, iż to, co w jednej kulturze jest akceptowane i uważane za normę, w innej może się okazać czymś zupełnie odwrótnym. To człowiek jako istota społeczna dokonuje klasyfikacji na „my, czyli dobrzy” i „inni, czyli źli”. Nie można zatem mówić, iż upośledzenie ma charakter uniwersalistyczny, bowiem to, co w jednej kulturze przyciąga, budzi zachwyt, w innej może odpychać.

Zjawisko Inności (czy też niepełnosprawności, o której tu głównie mowa) towarzyszy ludziom od zawsze. Jest wpisane w los człowieka, tak jak wpisane są choroby, starość, a w końcu i śmierć. Na początku XXI w. osiągnięto świadomość, iż co dziesiąta osoba na świecie w różnym stopniu doświadcza ograniczeń swej sprawności, utrudniających funkcjonowanie w społeczeństwie, wypełnianie ról życiowych i społecznych. Obecnie odchodzi się od używania słów „inwalida”, „kaleka”, osoba upośledzona czy

nawet osoba niepełnosprawna, zastępując je terminem „osoba z niepełnosprawnością”, aby niepełnosprawność („inność”) nie charakteryzowała osoby, gubiąc jej podmiotowość i inne cechy indywidualne.

Konferencja, która odbyła się w kwietniu 2012 r. w Obrzycku, miała na celu poszukiwanie miejsca Innego we współczesnym świecie. Zastanawiano się, czy współczesny świat, jako świat pełen różnorodności, może być szansą i miejscem otwartym dla Inności czy jest może zagrożeniem dla człowieka (społeczeństwa).

Spotkania konferencyjne odbywały się pod patronatem Komitetu Nauk Pedagogicznych Polskiej Akademii Nauk, Dziekana Wydziału Studiów Edukacyjnych Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Zbyszko Melosika oraz Pełnomocnika Dziekana WSE UAM ds. Specjalnych Potrzeb Edukacyjnych Iwonę Chrzanowskiej.

Wzięli w niej udział wybitni reprezentanci wielu polskich uczelni wyższych: Akademii Pedagogiki Specjalnej w Warszawie, Uniwersytetu Gdańskiego, Chrześcijańskiej Akademii Teologicznej w Warszawie, Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, Uniwersytetu Warszawskiego, Uniwersytetu Szczecińskiego, Uniwersytetu Śląskiego, Uniwersytetu Zielonogórskiego, Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, Dolnośląskiej Szkoły Wyższej, Wyższej Szkoły Nauk Społecznych w Warszawie, Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu oraz innych szanowanych akademii państwowych i niepublicznych.

Zaproszeni goście, specjaliści z wielu gałęzi nauk humanistycznych, m.in.: pedagogiki, pedagogiki specjalnej, filozofii, psychologii, socjologii, starali się wypracować wspólne stanowisko wobec aktualnych problemów – edukacji i wychowania „Innych”, kierunku rozwoju nauk pedagogicznych, społecznych stereotypów i uprzedzeń wobec osób z różnego rodzaju niepełnosprawnościami.

Wystąpienia konferencyjne zostały podzielone na IV sesje plenarne (trzy z nich odbyły się 18 kwietnia, jedna – podsumowująca, 19 kwietnia), a także na obrady w IV sekcjach (które miały miejsce 19 kwietnia w godzinach porannych).

W I sesji plenarnej, po otwarciu konferencji przez Dziekana Wydziału Studiów Edukacyjnych UAM w Poznaniu prof. zw. dr. hab. Zbyszko Melosika i powitaniu gości przez Pełnomocnika Dziekana WSE UAM ds. Specjalnych Potrzeb Edukacyjnych prof. dr hab. Iwonę Chrzanowską, swoje referaty wygłosili znakomici profesorowie i eksperci nauk humanistycznych. Ta część konferencji dotyczyła przede wszystkim refleksji nad miej-

scem nauk pedagogicznych we współczesnych naukach, wielokontekstowości podejmowanych przez pedagogów/pedagogów specjalnych, związku innych nauk (np. filozofii, socjologii czy teologii) z pedagogiką.

B. Śliwerski („Pedagogika jako (nie-)gorsza INNA nauka”), opierając się na swych długoletnich doświadczeniach, wskazał, iż pedagogika często postrzegana jest jako nauka „gorsza”, zwłaszcza przez reprezentantów innych nauk humanistycznych. W nauce funkcjonuje pojęcie „nauk wysokich”, do których zaliczane są: psychologia, socjologia, politologia, jednak nie pedagogika. Nauki pedagogiczne są za to interdyscyplinarne, a pedagodzy powinni być również specjalistami z zakresu innych nauk społecznych, gdyż pedagogika zmieniła swoje miejsce – z nauk humanistycznych właśnie do nauk społecznych.

Pytanie, czy pedagogika krytyczna może w ogóle zastąpić pedagogikę, postawił A. Krause („Teoretyczne inspiracje pozytywnych zmian w pedagogice specjalnej”). Współczesna pedagogika, zwłaszcza pedagogika specjalna, powinna mieć potencjał emancypacyjny, gdyż zmierza do odkrywania człowieka i najlepszych form jego edukacji. Kształcenie integracyjne, pomimo dobrych założeń teoretycznych, jest źle przygotowane i bez odpowiedniego wsparcia ma niekorzystny wpływ na osoby z niepełnosprawnością.

Wystąpienie B. Milerskiego („Innowierca jako wyzwanie pedagogiczne”) dotyczyło kwestii inności kulturowej i religijnej Polaków, którzy przeświadczeni są o swojej homogeniczności w tym względzie. Dzięki „inności” powstaje wrażliwość społeczna na drugiego człowieka, wdraża się ideę humanizmu, co szczególnie istotne jest w przypadku edukacji i wychowania małych dzieci. Inność to nie obcość.

F. Wojciechowski w swym referacie („Wielowątkowość refleksji w pedagogice specjalnej”) ukazał wielość dziedzin powiązanych z pedagogiką specjalną. Między innymi zaprezentował model ekologiczny, a także wskazał na edukację zdrowotną, która powinna wyrażać się w promocji zdrowia. Przedstawił również wiele ujęć o negatywnych społecznych konotacjach samego pojęcia niepełnosprawności jako odchylenia od normy, dewiacji czy odmienności.

M. Szyszkowska („Nacisk przeciętności i stereotypowości jako zagrożenie dla kształtowania własnego ja w świecie mediokracji z punktu widzenia filozofii – nauki stosowanej”) wykazała negatywną dominację socjologii i rugowanie filozofii z nauk o wychowaniu. Obecnie to media wyznaczają normy w postrzeganiu świata i obniżają rolę nauk filozoficz-

nych w kształtowaniu postaw społecznych. Media przekazują pozorne wartości, a Inny zagraża tym wyidealizowanym wyobrażeniom o przeciętności.

W zaprezentowanym przez T. Żółkowską referacie („Ja, Ty – dialog?”) ujęto pojęcie dialogu nie tylko jako procesu komunikacyjnego, ale głównie skupiono się na dialogu w ujęciu filozoficznym jako relacji międzyludzkiej.

Druga część konferencji to dalsze wystąpienia plenarne wybitnych naukowców, w których nacisk położono głównie na pytaniach o cele integracji, możliwościach włączania osób niepełnosprawnych do społeczeństwa i społecznym postrzeganiu Innych. S. Sadowska („W kręgu wychowania preferującego wzrost osobistej i społecznej odpowiedzialności – głos pedagogiki specjalnej w polu zmiennych skrzyżowań perspektyw polityki, pedagogiki, terapii”) zadała pytanie – na kim spoczywa odpowiedzialność społeczna w świecie biznesu.

Z. Gajdzica („Dystans społeczny wobec osób niepełnosprawnych intelektualnie w środowisku wielo- i monokulturowym”), opierając się na badaniach empirycznych, przedstawiła deklarowane opinie licealistów wobec uczniów z niepełnosprawnością intelektualną. Zaprezentowane wyniki badań potwierdzają większy stopień tolerancji wśród badanych nastolatków ze środowiska wielokulturowego niż uczniów ze środowisk monokulturowych.

Kolejna prelegentka – G. Dryżałowska w swym referacie („Integracja edukacyjna – od zależności do autonomii”) zwróciła uwagę, jakimi kryteriami należy się kierować, włączając dzieci/młodzież z niepełnosprawnością do edukacji integracyjnej, dla jakich jednostek edukacja taka jest efektywna. Autorka zaznaczyła także, iż kształcenie integracyjne w ogromnym stopniu wiąże się z ogólnie pojmowaną integracją społeczną.

Następnie H. Żuraw („Interdyscyplinarność i wielokontekstowość studiów nad innością”) traktowała o społecznym podejściu do inności, akcentując współczesne nazywanie niepełnosprawności i osób niepełnosprawnych. Podkreśliła też, że obecnie tylko inność, która rozumiana jest jako oryginalność, jest naturalna i wręcz pożądana.

W trzeciej sesji plenarnej głos zabrały kolejne znakomite osobistości prezentujące poglądy osób niepełnosprawnych, między innymi niesłyszących i niewidomych, którzy mają prawo do szczęścia, radości i przeżywania życia „po swojemu”, a nie tak, jak by tego życzyli sobie pełnosprawni.

Pierwsza prelegentka – A. Korzon („Prawo głuchych do szczęścia”) przedstawiła wyniki badań, z których jasno wynika, iż badana niesłysząca

młodzież ma podobne oczekiwania wobec życia jak słyszący rówieśnicy, liczą się dla niej przede wszystkim: wygląd zewnętrzny, miłość, rodzina, pieniądze i zdrowie. Co ciekawe, młodzi ludzie z wadami słuchu nie postrzegają swojej głuchoty jako choroby ani wady.

M. Zaorska natomiast, w wygłoszonym referacie („Czy niewidomi widzą siebie jako Innych?”), zaprezentowała wyniki badań, w których osoby niewidome mówiły o sobie jako Innych w kategoriach funkcjonowania intelektualnego, społecznego, emocjonalnego oraz poznawczego.

Ostatnim wygłoszonym w tym dniu referatem był wykład K. Pawelczak („Niepełnosprawność jako inna jakość, która ma prawo taką pozostać”), w którym autorka zwróciła uwagę na to, kim jest Inny? Kto go określa? Dlaczego to sam Inny nie decyduje o sobie, nie konstruuje siebie? Współczesny pogląd na niepełnosprawność, choć ma na celu poprawę jakości życia Innych, nie pozwala osobom niepełnosprawnym w pełni decydować o sobie. Nie jesteśmy jeszcze gotowi, aby traktować Inność jako Oryginalność – Jakość.

Tekst ten zakończył III sesję plenarną i obrady przewidziane na pierwszy dzień konferencji. Zaprezentowane wykłady podsumowano dyskusją, w której głos zabrało wiele znamienitych osób. Dysputa dotyczyła przede wszystkim programu studiów z zakresu pedagogiki specjalnej oraz uszczegóławiania jej dyscyplin. W czasie obrad wyrażono niepokój dotyczący reformy nauki i szkolnictwa wyższego, podstawą której jest Proces Boloński. Prowadzić to może bowiem do marginalizowania nauk humanistycznych, w tym pedagogiki. Dyskusja zakończyła, we wczesnych godzinach wieczornych, pierwszą część spotkania przewidzianego na 18 kwietnia.

Drugi dzień konferencji rozpoczął się obradami w czterech równoległych sekcjach – Sekcję I prowadził dr Jacek Pyżalski, Sekcję II – dr Dorota Podgórska-Jachnik, Sekcję III – dr Agnieszka Żyta oraz Sekcję IV dr Aneta Wojciechowska. Podczas wystąpień w sekcjach prezentowano zarówno wyniki badań własnych, jak i teoretyczne referaty traktujące o szansach oraz zagrożeniach różnych grup osób z niepełnosprawnościami w społeczeństwie.

Sesje w sekcjach zakończyły się około południa, po czym wszyscy prelegenci oraz zaproszeni goście spotkali się w głównej sali na ostatniej IV sesji plenarnej.

Pierwszym, który zabrał głos był A. Twardowski („Współczesne poglądy na temat udziału rodziny w procesie wczesnego wspomaganie rozwoju dzieci z niepełnosprawnością”). Zaprezentował on rodzinę jako

pierwsze środowisko, które wspiera rozwój dziecka. Współcześnie pożądanym modelem w wychowaniu i rehabilitacji dziecka z niepełnosprawnością jest model transdyscyplinarny – odchodzący od instytucjonalizmu i mający obejmować pracę kilku specjalistów, a jednego koordynatora działań rewalidacyjnych.

M. Sekułowicz „Wypalenie się sił rodziców dzieci z niepełnosprawnością”) rozważała różnice między stresem, wyczerpaniem emocjonalnym a wypaleniem. Autorka wstępnie zaprezentowała narzędzia badawcze (skonstruowane na podstawie kwestionariusza wypalenia zawodowego C. Maslach), które służyć będą poznaniu wyczerpania emocjonalnego rodziców dzieci z różnego rodzaju niepełnosprawnościami.

Z. Janiszewska-Nieścioruk w swym wystąpieniu („Możliwości opieki logopedycznej w kontekście prowłączających działań w systemie edukacji”) wskazała na znaczącą rolę, jaką odgrywa wsparcie logopedyczne. Jest ono jednym z najistotniejszych systemów pomocy dzieciom z niepełnosprawnością, szczególnie wobec tych uczniów, którzy uczą się w szkołach masowych (lub integracyjnych) wraz z pełnosprawnymi rówieśnikami.

Kolejna prelegentka – B. Szczupał („Zmiany w systemie opieki zdrowotnej w Polsce a prawa pacjenta”) przedstawiła współczesny polski system opieki zdrowotnej. Bardzo szeroko zaprezentowała też prawa, jakie przysługują pacjentom w myśl ustaw i rozporządzeń wydawanych przez Ministerstwo Zdrowia; najistotniejsze prawa pacjentów to między innymi prawo do: świadczeń zdrowotnych, informacji, tajemnicy informacji z nim związanych, wyrażenia zgody na udzielanie świadczeń zdrowotnych, poszanowania intymności i godności (więcej informacji na temat praw pacjenta oraz systemu opieki zdrowotnej na stronie Biura Rzecznika Praw Pacjenta <www.bpp.gov.pl> lub na stronie Ministerstwa Zdrowia <www.mz.gov.pl>).

Ostatni wykład zaprezentowany przez J. Rzeźnicką-Krupę („Inny i pedagogika: doświadczenie inności i relacja z Innym jako istotne kategorie nauk o wychowaniu”) dotyczył relacji nauk pedagogicznych z Innym oraz filozoficznych relacji z Innym.

Następnie osoby, które przewodniczyły czterem porannym sekcjom, przedstawiły wyniki grupowych polemik, co wraz z dyskusją było podsumowaniem dwudniowych obrad i zakończyło konferencję. Wśród zaprezentowanych konkluzji można było odnaleźć wiele pozytywów, których szukali organizatorzy konferencji. W ostatnim czasie osoby „Inne” doczekały się większego zainteresowania ze strony zarówno organizacji

rządowych i społecznych, jak i ze strony obywateli. Dzieje się tak za sprawą większej wrażliwości i świadomości oraz za sprawą samych niepełnosprawnych, którzy głośno i dobitnie zaczęli domagać się wyrównania ich szans oraz możliwości aktywnego uczestniczenia w życiu społecznym. Wiele dobrego dzieje się także na gruncie nauki. Coraz więcej dziedzin łączy się i wspólnie wypracowuje pozytywne rozwiązania, zarówno teoretyczne, jak i praktyczne, dla lepszej jakości życia osób z niepełnosprawnościami.

Podczas całej konferencji, publicznie i w kuluarach, toczyły się bardzo żywe dyskusje. W głównej mierze dotyczyły one przełamywania barier i stereotypów na temat inności, sytuacji osób z różnego rodzaju niepełnosprawnościami w odniesieniu do edukacji i wychowania oraz możliwości zatrudniania osób niepełnosprawnych na otwartym rynku pracy.

Osobom niepełnosprawnym przysługują takie same prawa, jak wszystkim innym obywatelom. Pierwszy paragraf Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka głosi, że

[...] wszystkie ludzkie istoty są wolne i równe pod względem godności i praw. Aby osiągnąć ten cel, wszystkie społeczeństwa powinny szanować odmienność w swoich społecznościach oraz starać się zapewnić osobom niepełnosprawnym pełnię praw człowieka: cywilnych, politycznych, społecznych, ekonomicznych i kulturalnych – gwarantowanych w rozmaitych międzynarodowych Konwencjach, w Traktacie Unii Europejskiej i konstytucjach poszczególnych krajów*.

Julia Kisielewska-Meller

---

* Cyt. za: Deklaracja Madrycka, Europejski Kongres na rzecz Osób Niepełnosprawnych, Madryt 2002.